

УДК 528.92

## ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІВНИХ КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ НА ПРЕДМЕТ МОЖЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МЕМОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ ГОЛОКОСТУ НА ТЕРИТОРІЇ ЄВРЕЙСЬКОГО КЛАДОВИЩА ПО ВУЛ.МЕЛЬНИКОВА У М.КИЄВІ

**Борис Четверіков**

Кафедра фотограмметрії та геоінформатики,  
Національний університет «Львівська політехніка», вул.  
С. Бандери 12, Львів, Україна, 79013, E-mail:  
chretverikov@email.ua

Метою роботи було визначити чи є навколо будівлі по вул.Мельникова 44 у м.Києві поховання колишнього єврейського кладовища, для можливості розміщення меморіального центру Голокосту. Проаналізовано архівні аеро- та картографічні матеріали даної території. Визначено, що до будівлі примикали секції колишнього єврейського кладовища, які досі містять поховання, що робить неможливим добудову даної будівлі під розташування меморіального центру.

*Ключові слова:* меморіальний центр Голокосту; архівні карти; архівні аерознімки; єврейське кладовище; зони поховань.

### Вступ

Меморіальний центр Голокосту «Бабин Яр» - запланований на 2023 рік меморіал в Києві, присвячений жертвам Голокосту. 29 вересня 2016 року було підписано декларацію про намір будівництва Центру і засновано Благодійний фонд «Меморіал Голокосту "Бабин Яр"».

19 березня 2017 року було засновано Наглядову раду фонду. Його членами стали голова виконавчої ради Єврейського агентства для Ізраїлю Натан Щаранський, філантропи Віктор Пінчук, Михайло Фрідман, Герман Хан і Павло Фукс, Генеральний директор ЮНЕСКО Ірина Бокова (2009-2017), головний рабин Києва та України Яків Дов Блайх, музикант Святослав Вакарчук, професійний боксер Володимир Кличко, президент Польщі Олександр Квасневський (1995–2005), колишній міністр закордонних справ Німеччини Йошка Фішер. 28 травня створено Громадську раду.

Відкриття комплексу планується в 2023 році [<http://babynyar.org/byhmc/about>]. Площа майбутнього меморіалу складе близько 77 тисяч квадратних метрів.

Раніше будівництво комплексу планувалось в іншому місці, поблизу пам'ятника «Мінора», але

виявилось, що ця територія відноситься до колишнього єврейського кладовища і будівництво вирішили перенести [<http://www.kby.kiev.ua/komitet>, Євстаф'єва Т., Нахманович В., 2004, Четверіков Б., 2010, Четверіков, Б. В., 2015]. Оскільки, будівля кладовища вже існувала раніше, то було вирішено розмістити меморіальний центр в ній з подальшою добудовою. Питання чи можливою є добудова будинку з огляду на те, що навколо розташоване колишнє єврейське кладовище детально не розглядалося.

### Мета

Метою роботи є дослідити прибудинкову територію колишнього цвинтарного будинку по вул.Мельникова, 44 у м. Києві на предмет поховань колишнього єврейського кладовища. Дати рекомендації щодо можливості розміщення в цій будівлі меморіального центру Голокосту з відповідними добудовами.

### Методика досліджень

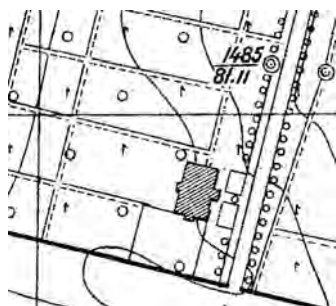
Цвинтарна будівля по вул. Мельникова, 44 була відображена ще на плані єврейського кладовища 1892 року (рис.1). На цьому плані вона позначена літерою «Б» і в умовних позначеннях підписана, як будівля для відспівування мерців.



Рис. 1. Фрагмент плану єврейського кладовища створеного у 1892 році

На цьому плані видно, що ділянки під поховання підходили під саму будівлю, а вільна від поховань територія знаходилась лише зі сторони центрального входу на кладовище.

На плані створеному у 1924 році (рис.2,а), територія єврейського кладовища на якому є найбільш повною, видно, що межі поховань так само як і на 1892 рік, доходять до самої будівлі з західної та північної сторони, але із південної сторони є прямокутна ділянка на якій немає позначення поховань. Аналізуючи архівний аерознімок 1943 року (рис.2,б) та ж ділянка так само інтерпретується окремо від решти поховальних територій. Можна припустити, що ця ділянка була чатково запроєктована під поховання, але була використана в останній момент, або для поховань видатних особистостей, оскільки на подальших картографічних матеріалах вона окремо не виділялась.



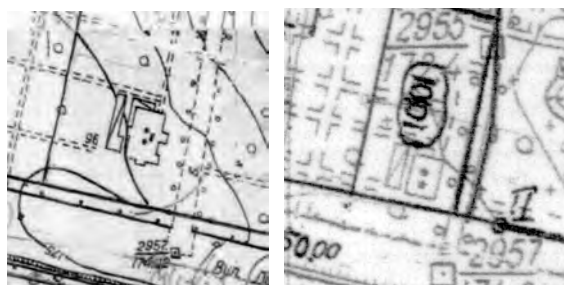
а



б

Рис. 2. Фрагмент топографічного плану м. Києва створеного у 1924 році (а) та фрагмент архівного німецького аерознімка створеного у 1943 році (б)

Починаючи з 1951 року (рис.3а) на топографічних планах поруч з будівлею кладовища (із західної сторони) з'являється прибудова витягнутої багатокутної форми. Ця ж прибудова відображена і на плані 1957 року (рис. 3б). Це свідчить про те, що з 50-х років минулого століття вже почалась поступова руйнація єврейського кладовища.

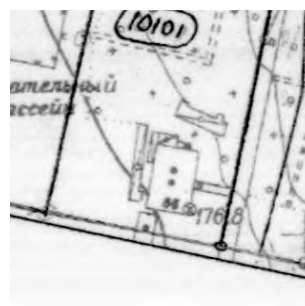


а

б

Рис. 3. Фрагмент топографічного плану м. Києва створеного у 1951 році (а) та фрагмент топографічного плану м. Києва створеного у 1957 році (б)

Дана прибудова зустрічається на картографічних матеріалах до 1969 року (рис.4а). На радянському аерознімку 1979 року (рис.4б) ця прибудова вже не інтерпретується. Починаючи з плану 1969 року видно як територія єврейського кладовища зазнала руйнацій та перебудов.



а



б

Рис. 4. Фрагмент топографічного плану м. Києва створеного у 1969 році (а) та фрагмент архівного Радянського аерознімка створеного у 1979 році (б)

На топографічному плані 2008 року на місці вищезгаданої прибудови вказано розташування нової кам'яної нежитлої одноповерхової будівлі (рис. 5).

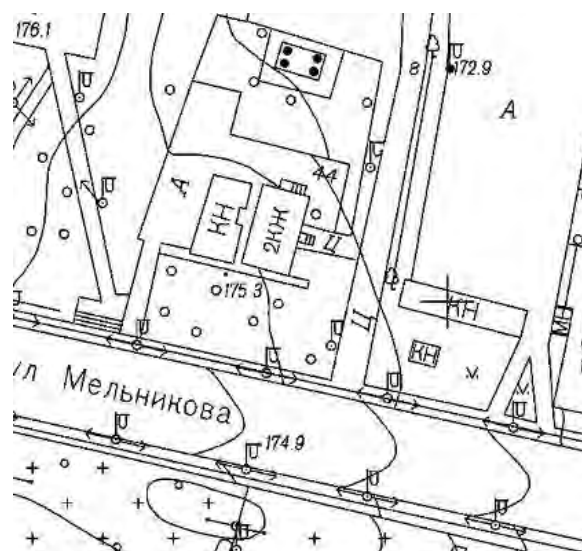


Рис.5. Фрагмент топографічного плану м. Києва створеного у 2008 році

Але на сучасному плані цієї будівлі вже немає, натомість неозброєним оком видно значну добудову колишньої будівлі єврейського кладовища із північної сторони (рис. 6). Аналізуючи сучасні космічні знімки, можна зробити висновок, що дана добудова з'явилася в 90-і роки минулого століття.

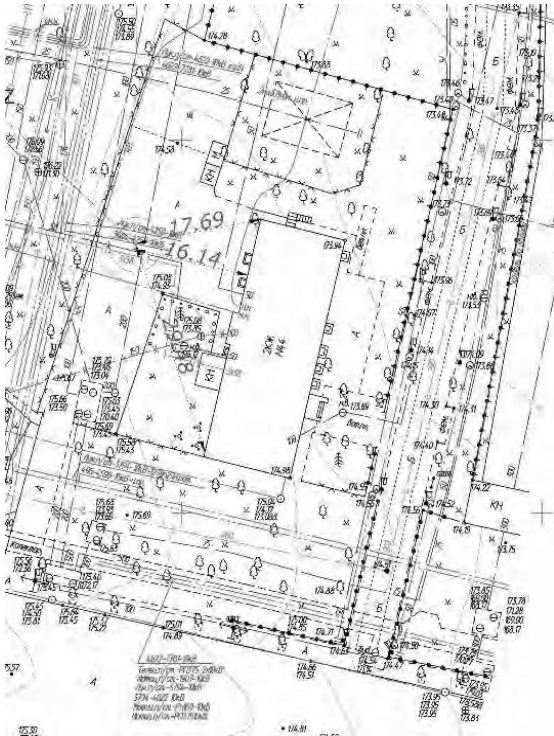


Рис. 6. Фрагмент сучасного топографічного плану м. Києва

#### Результати досліджень

Отже, проаналізувавши історію розвитку досліджуваної території за картографічними і аеро- матеріалами з 1892 року по теперішній час, можна сказати, що як підснову треба використовувати топографічний план 1924 року, як найбільш чіткий архівний матеріал, який висвітлює межі поховань в околі будівлі кладовища та фрагмент сучасного плану для порівняння розташування сучасної, розбудованої будівлі відносно поховань. На основі даного умовиводу створено графічні документи формату А3

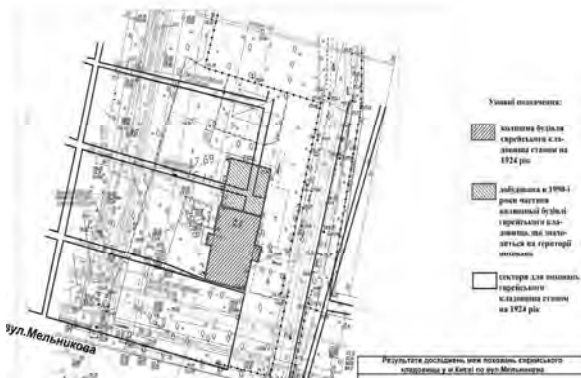


Рис. 7. Фрагмент сучасного плану масштабу 1:500 території навколо колишньої будівлі кладовища з нанесеними межами секторів кладовища станом на 1924 рік

#### Висновки

В даній роботі проаналізовано архівні аеро- та картографічні матеріали на предмет розташування поховань навколо колишньої будівлі єврейського кладовища по вул.Мельникова 44 у м.Києві. Встановлено, що навколо даної будівлі розташовані поховання, які не дозволяють розбудувати будинок в довжину чи ширину.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Електронний ресурс. Режим доступу: <http://babynyar.org/byhmc/about>

Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.kby.kiev.ua/komitet/>

Євстаф'єва Т., Нахманович В. Бабин Яр: людина, влада, історія. Книга 1.- Київ:Зовнішторгвидав України, 2004. – 593 с.

Четверіков Б. Встановлення історичних меж урочища Бабин Яр на основі архівних картографічних матеріалів// Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва. – Вип.П(20). – 2010. – С.160-166

Четверіков, Б. В. Методи опрацювання аерокосмічних та картографічних матеріалів для відображення об'єктів історичного середовища : автореф. дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.24.01 «Геодезія, фотограмметрія та картографія» / Четверіков Борис Володимирович ; Національний університет «Львівська політехніка», Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2015. – 21 с.

#### RESEARCH OF ARCHIVAL CARTOGRAPHIC MATERIALS ON SUBJECT OF POSSIBILITY OF CONSTRUCTION OF THE HOLOCAUST MEMORIAL CENTER ON THE TERRITORY OF THE JEWISH CEMETERY IN KYIV

**Boris Chetverikov**

Department of Photogrammetry and Geoinformatics, Lviv Polytechnic National University, Bandera 12 str., Lviv, Ukraine, 79013, E-mail: [chetverikov@email.ua](mailto:chetverikov@email.ua)

The purpose of the work was to determine whether the burial place of a former Jewish cemetery was located around the building on Melnikov str. 44 in Kyiv to accommodate the Holocaust memorial center. The archival aerial and cartographic materials of this territory are analyzed. It is determined that the sections of the former Jewish cemetery, which still contain a burial ground, were adjacent to the building, which makes it impossible to complete the building under the location of the memorial center.

*Key words:* Holocaust Memorial Center; archival maps; archived aerial images; Jewish cemetery; burial grounds.